

A film építő szerkesztése

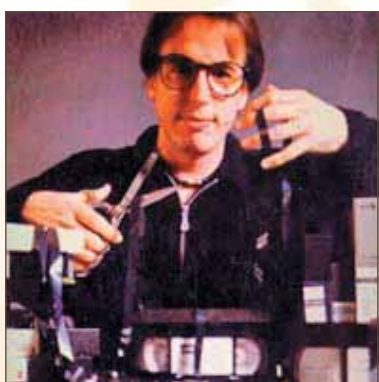
A montázs (vágás)

Természetesnek vesszük, hogy egy átlagos játékfilm 90 perce alatt a cselekmény napokon, hónapokon keresztül, akár több földrészen is játszódhat. (Lásd: bármelyik James Bond filmet.) Gond nélkül (bár feliratok vagy más jelzések segítségével) ugrálunk időben, térben, és magabiztosan követjük az eseményeket. A filmnek ez a tulajdonsága abból fakad, hogy a **felvett beállításokat utólag a vágószobában a rendező koncepciója szerint összeillesztik, montírozzák. A vágással képes a film a cselekmény sűrítésére, a hely- és időváltoztatás kifejezésére, több cselekményszál vezetésére.** Így a filmben nem látjuk a főszereplő életének minden pillanatát (például egyik képen elindul otthonról, a másikon már megérkezik a munkahelyére). De képek vagyunk fantáziánk segítségével kitölteni a hiányzó időt. Azt is mondhatjuk, hogy a film tulajdonképpen a történet legfontosabb (vagy az alkotók által annak érzett) részleteinek összeillesztése. Persze a felvételek sorrendje még nem film. Segítség kell a nézőnek a tájékozódásban (például ismétlődő szereplővel, azonosítható hellyel és időrenddel, követhető okozatisággal). (A cselekményvilág felépítéséről, az elbeszélés rendjéről a következő fejezetben olvashatsz.)

Az alábbiakban a montázs leggyakrabban alkalmazott típusait és jellemzőit vizsgáljuk meg.

A montázs szerepe a tér és idő mozgóképi ábrázolásában

F Nézzetek meg egy rövid, lassú tempójú filmrészletet vagy tévéműsor részletet! Beszéljétek meg, hány vágás (beállításváltás) van benne! Ha újravetítitek a mozgóképi szöveget, ellenőrizhetitek a megbeszélteket.

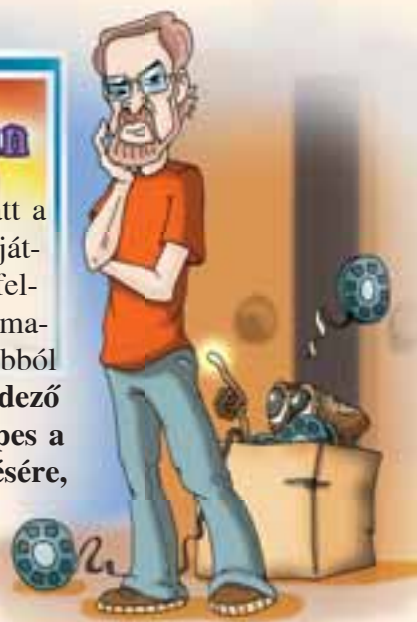

▲ Régen ollóval vágták a filmet

F Napjainkban hogyan végzik ezt a műveletet? Nézz utána!

A történet megértéséhez tudnunk kell azt, hogy az események időben hogyan kapcsolódhatnak egymáshoz. **Legáltalánosabb, amikor a történet egy szálon, időben előre halad,** megtartja a kronológiát, nem ugrál az időben oda-vissza. **A szereplők útját töretlen ívben látjuk magunk előtt** (például Koltai Lajos: *Sorstalanság*). **Ez a folyamatosság lineáris vágással érhető el,** ami szinte észrevehetetlen. Mindig tudjuk, mi volt előbb és mi lesz később. Izgalmat az okozhat, ha egyrészt egy kulcsszereplő (például gyilkos) után kutatunk, vagy hősünk történetének vége kiszámíthatatlan (például *Bridget Jones* [bridzsit dzsónsz] *naplója*).

A filmet az idő és oksági renden kívül az **ismétlődő** (redundáns) **elemek** (például szereplők, helyszínek) tartják össze. Ha kevés a redundáns elem, vagy az ismert jelek nagyon megváltoznak, akkor az bizonytalanságot okoz a néző számára. A lineáris montázs leg-

gyakoribb formája a **kihagyásos vágás**, amikor kisebb-nagyobb időbeli szakaszokat kihagynak a cselekvések ábrázolásából.

A kizárólag egy szálon vezetett cselekmény nagyon ritka, mert azt feltételezi, hogy csak egy szereplőt követünk. Ha hőseink útjai elválnak és többeket is figyelünk, akkor egymás mellett haladók, bár gyakran összekapcsolódó cselekményszálakat kapunk. **Váltakozó montázzsal ábrázolják az egy időben, két vagy több helyszínen futó, egymással dramaturgiai kapcsolatban lévő eseményeket, melyeket felváltva láthatunk.** Az egyes szálak késleltetik, siettetik vagy akadályozzák egymást. A váltakozó vágás **fontos célja a feszültség fokozása.** Gondoljunk arra a gyakori sablonra, amikor az egyik képsoron a megmentésre váró áldozatot, másikon az érkező megmentőt mutatja a rendező. A cselekményszálak váltakozó vezetésével találkozhatunk a szappanoperákban is. Itt fizikai akciók híján a változatosságot az epizódonként több helyen zajló, egymással összefüggő események adják. Ekkor a cselekményvilág kiterjesztése a cél, hiszen a sok szereplővel sokféle baj történhet.

A váltakozó montázs nem tévesztendő össze a párhuzamos montázzsal. Ez utóbbi esetén a többszálú cselekményvezetés vágása lehet gondolati párhuzam. Továbbá lehet időben ugyanakkor történő, de egymással dramaturgiailag kapcsolatban nem álló szálak bemutatása.

A filmekben arra is találhatunk példát, amikor két egymást követő esemény sorrendje megfordul. Hőseink életében fontos lesz egy korábbi, múltbeli szituáció felidézése (például a *Volt egyszer egy vadnyugat* párbajában).

Az emlékeket megelevenítő, megidéző **flashback** (visszapergetett jelenet) a lineáris időrendet csupán egy időre szakítja meg. Erre a szerkesztésmódra épül az *Aranypolgár*, a *Forrest Gump* [foreszt gámp] és a *Titanic*.

F Rajzolj három négyzetet a képre úgy, hogy az szuper közeli, közeli, félközeli képki-vágásokat keretezzon! Melyik filmre utal az illusztráció? Miért fontos ez a jelenet?

Összefoglaló feladatok

- 1 Hozzatok három-három példát a következőkre! Amikor a film egészében vagy egy részletében a cselekményszálak lineárisan előre kihagyással, váltakozva, vagy az időrendet megfordítva haladnak!
- 2 Keressetek példákat a különféle vágástípusokra Tom Tykwer [tom tikver] *A lé meg a Lola* című filmjének első perceiből!
- 3 Modellezzétek a *Forrest Gump* (bátrabbaknak Orson Welles [orszon velz]: *Aranypolgár*) jeleneteinek időbeli kapcsolatát! De megpróbálhatjátok ugyanezt egy szappanopera epizódjának cselekményvezetésével is!